

Микитюк Н.Я.,
к.е.н., доцент
Дерій М.В.,
аспірантка

Тернопільський національний економічний університет

ГРОШОВІ КОШТИ У СИСТЕМІ ФІНАНСОВОГО ОБЛІКУ

Постановка проблеми. Одним із основних завдань бухгалтерського обліку, яке визначене у Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» є надання користувачам повної, правдивої та неупередженої інформації про рух грошових коштів. Тому правильне визначення обсягу грошової маси, контроль за формуванням грошових коштів є актуальним питанням обліково-аналітичної системи підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання обліку грошових коштів висвітлювались у працях багатьох вітчизняних вчених: Ф.Ф.Бутинця, С.Ф. Голова, З.В. Задорожного, Я.Д. Крупки, Л.Г. Ловінської, М.С.Пушкаря, О.В. Соловйової; і зарубіжних: B. Needles, M. Bonham, R. Crisp, S.M.H. Collin, J. Laux, J.E.McEnroe, S.G. Sutton та інших. Однак як в теорії, так і на практиці існує низка проблем в обліку грошових коштів, які зумовлені новими формами їх використання, необхідністю посилення контролю за їх наявністю та врегулювання даних про формування грошових потоків у поточному обліку і фінансовій звітності.

Постановка завдання. Метою статті є уточнення складу грошових коштів, вивчення можливостей підвищення аналітичності облікової інформації про їх наявність і рух, надання рекомендацій щодо удосконалення чинної методики відображення інформації про формування грошових потоків.

Виклад основного матеріалу дослідження. Термін «грошові кошти» здобув популярність в 1950-х роках у США, оскільки до цього періоду зустрічався дуже рідко. Приблизно в той же час професіонали у сфері обліку намагались применшити роль інформації про грошові кошти в публічній звітності, побоюючись, що це буде розглядатись як чудовий, але брехливий показник економічної продуктивності у порівнянні з історичними доходами витрат [12].

Сьогодні найважливішими положеннями щодо формування інформації про грошові кошти є П(С)БО 4 «Звіт про рух грошових коштів» та М(С)БО 7 (IAS «Statement of Cash Flows»).

Грошові кошти – це реальні гроші, які для підприємства виступають посередником у розрахунках. За допомогою грошей підприємства розраховуються з постачальниками та іншими кредиторами за придбані товарно-матеріальні цінності, нематеріальні активи, з працівниками за заробітною платою, з бюджетом за податками, з Пенсійним фондом за відрахуваннями на загальнообов'язкове соціальне страхування та для розрахунків за іншими виплатами. Грошові кошти знаходяться у касі підприємства і на рахунках в банках. Вони можуть використовуватись як в готівковій (з урахуванням діючих обмежень), так і в безготівковій формах (табл. 1).

Таблиця 1

Визначення грошових коштів в окремих нормативних та літературних джерелах

Визначення	Джерело
Кошти в касі, на поточних та інших рахунках у банках, які можуть бути використані для поточних операцій.	П(С)БО 2 «Баланс» [4].
Готівка, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання.	П(С)БО 4 «Звіт про рух грошових коштів» [5].
Кошти в касі та депозити до запитання.	М(С)БО 7 «Звіт про рух грошових коштів» [10].
Грошові кошти в касі, чеки, грошові перекази, які одержані від клієнтів і вклади на поточних рахунках в банках.	Нидлз Б. [3].
Касова готівка, кошти на рахунках у банках, інші грошові кошти.	Ткаченко Н.М. [7].
Кошти у вигляді грошей, які знаходяться в касі підприємства, на рахунках в установах банку, в акредитивах, у підзвітних осіб та на депозитах до запитання.	Філімоненков О.С. [8].
Кошти в касі, електронні гроші, кошти на поточних та інших рахунках у банках, які можуть бути використані у будь-який момент для проведення розрахунків в процесі здійснення господарських операцій.	Височан О. [2].

Найбільш правильним, з точки зору обліку, є тлумачення грошових коштів, яке дане у П(С)БО 2 «Баланс», так як він ведеться за місцем їх знаходження, а загальна маса коштів визначається шляхом

їх сумування, незалежно від форми здійснення розрахунків. Із інших коштів до грошових відносять грошові кошти в дорозі. Щодо інших коштів (грошових документів), як правильно вказує професор М.С.Пушкар, вони не можуть бути використані в якості засобів платежу, а виконують роль грошових документів вузького і спеціалізованого призначення [6, с. 107-108].

Помилковим є віднесення до грошових коштів підзвітних сум, так як це один із видів дебіторської заборгованості.

В останній час дуже швидкого розповсюдження набувають електронні гроші. Що це таке: новий вид грошей чи нова форма їх використання?

Вирішення цієї проблеми необхідно розпочати із з'ясування однозначності трактування поняття «електронні гроші».

Електронні гроші – це одиниці вартості, які зберігаються на електронному пристрої, приймаються, як засіб платежу іншими, ніж емітенти, особами та є грошовими зобов'язаннями емітента. Носіями електронних грошей можуть бути картки або файли у пам'яті комп'ютера. Обидва носії є лише формою закріплення інформації про гроші.

Після здійснення розрахункової операції емітент (банк) зобов'язаний погасити випущені ним електронні гроші на вимогу пред'явника.

Таким чином, електронні гроші – це віртуальний характер використання грошових коштів, а не новий вид грошей.

Ці гроші можуть існувати лише за рахунок налагодженої організації інформаційного та облікового забезпечення, що супроводжуються певною низкою проблем (рис. 1).

Інколи поняття «грошові кошти» підміняють поняттям «фінансові ресурси». Останнє більше є об'єктом дослідження у теорії фінансів. Окремі автори під фінансовими ресурсами розуміють грошові кошти, інші – ресурси, які відмінні від грошових коштів.

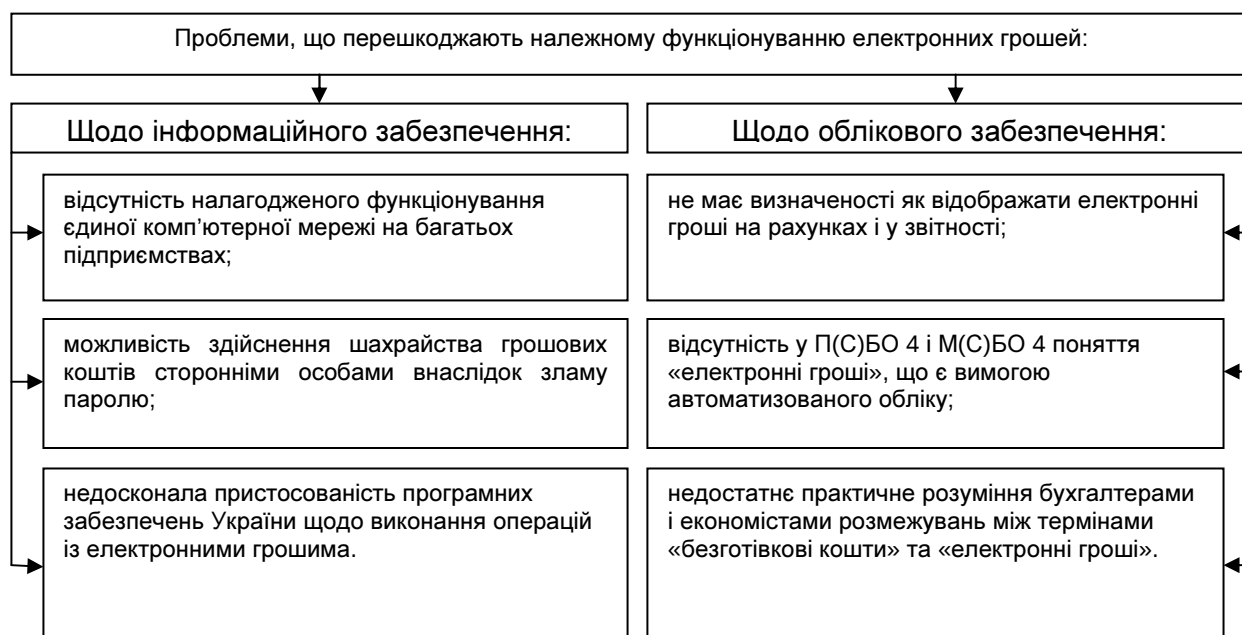

Рис. 1. Проблеми електронних грошей з точки зору інформаційного та облікового забезпечення

У підручнику «Теорія фінансів» за редакцією професорів В.М. Федосова і С.І. Юрія зазначено: «Для здійснення виробничої, науково-дослідної й комерційної діяльності підприємства використовують окремі види ресурсів: матеріальні, трудові, фінансові, а також грошові кошти» [9, с. 333].

У більшості випадків до фінансових ресурсів на рівні підприємства відносять сукупність доходів, відрахувань та надходжень, які спрямовуються на розширення виробництва, матеріальне стимулювання, задоволення інших потреб.

Отже, поняття «фінансові ресурси» у широкому розумінні вказує на джерела утворення, форму виявлення та цільове призначення коштів і не відображає реальних грошей.

Система облікової інформації про грошові кошти в банках є надто узагальненою і недостатньою через «перевантаження» бухгалтерського рахунку 31 «Рахунки в банках». З метою посилення контролю за наявністю і використанням грошових коштів у безготівковому порядку доцільно відокремити облік операцій на поточних та інших рахунках. Зокрема, на синтетичному рахунку 31 «Рахунки в банку» пропонується відображати тільки грошові кошти на поточних рахунках в

національній та іноземній валюті, тобто назва рахунка 31 звучатиме, як «Поточні рахунки в банку», а для обліку операцій на інших рахунках в банку – використовувати рахунок 32 «Інші рахунки в банку».

Використання двох бухгалтерських рахунків для відображення банківських операцій дасть можливість одержати додаткову інформацію, яка на сьогодні відсутня в поточному обліку, але необхідна для складання фінансової звітності. Зокрема, існує необхідність виділення грошових коштів, які обмежені у використанні (кошти на заблокованих рахунках у національній та іноземній валюті).

Так, відповідно до П(С)БО 2 «Баланс» кошти, які не можна використати для операцій протягом одного року, починаючи з дати балансу або протягом операційного циклу внаслідок обмежень, слід виключити зі складу оборотних активів та відображати, як необоротні активи.

Для обліку названих вище коштів доцільно на рахунку 31 «Рахунки в банку» відкрити окремі субрахунки: Кошти обмежені у використанні в національній валюті, Кошти обмежені у використанні в іноземній валюті. Дані цих субрахунків повинні бути відображені у I розділі Балансу за статтею «Інші необоротні активи».

Усе більше суб'єктів господарювання у своїй діяльності використовують корпоративні платіжні картки (КПК). В теорії і практиці обліку немає єдиного підходу до відображення операцій за допомогою КПК. Так, рахунки з яких здійснюються операції спеціальним платіжним засобом одні обліковують у складі поточних, другі – у складі інших рахунків.

На нашу думку, хоч рахунки і є поточними, але кошти, на які видається КПК мають спеціальне призначення, тому їх необхідно відображати у складі інших рахунків в банку.

Особливістю організації платежів з використанням платіжних карток є те, що не завжди дата фактичного списання коштів з рахунку співпадає з датою здійснення операцій із-за блокування суми на певний час. Підтримуємо пропозицію Н.Білової про необхідність відкриття у складі інших рахунків у банку спеціального субрахунку для відображення заблокованої суми [1].

Проблемними питаннями обліку грошових коштів є відображення їх руху у фінансовій звітності, про що вказують зміни, які внесені у П(С)БО 4 «Звіт про рух грошових коштів».

Як перший, так і другий варіант стандарту обмежує право вибору методу складання Звіту про рух грошових коштів і визначення чистого руху грошових коштів від окремих видів діяльності.

Згідно з міжнародними стандартами, грошові потоки від операційної діяльності можуть визначатися прямим або непрямим методом, а грошові потоки від інвестиційної та фінансової діяльності – лише прямим методом. Чинний нині національний стандарт (П(С)БО 4) передбачає визначення грошового потоку від операційної діяльності тільки прямим методом.

J.Laugh вважає, що прямий підхід генерування грошових коштів від операційної діяльності із застосуванням методу нарахування, вимагає перетворення Звіту про фінансові результати у грошові кошти, що базуються на використанні інформації із порівняльного Балансу. Для прикладу, під час складання звіту необхідно розглядати не тільки Дохід від продажу (із Звіту про фінансові результати), але й кошти, отримані від покупців, досліджуючи зміни в дебіторській заборгованості за звітний період [11].

Прямий метод складання Звіту про рух грошових потоків дає користувачу більш точну інформацію про основні потоки грошових коштів за джерелами їх надходження та напрямками витрачання. Однак, цей метод у порівнянні з непрямим є більш складним і трудомістким. Він потребує досить детальної та точної аналітики, яка базується на даних поточного обліку.

Проблемними питаннями формування звітної інформації про рух грошових коштів є те, що не завжди дані поточного обліку відповідають статтям Звіту про рух грошових коштів за видами діяльності. Зокрема, операції з продажу необоротних матеріальних та нематеріальних активів, які у поточному обліку відображаються на рахунках іншої операційної діяльності, у Звіті представлені як складова інвестиційної діяльності. Доцільно детальніше відображати у Звіті статті витрачання грошових коштів, які обліковуються у складі фінансових витрат. Так, у складі руху грошових коштів операційної діяльності необхідно виділити сплачені відсотки за позики, які використані для потреб цієї діяльності, а сплачені відсотки за позики, які використані для інвестиційної діяльності, крім тих, що включені до собівартості будівництва (створення, вирощування тощо) необоротних активів, необхідно відображати у статті «Інші платежі» інвестиційної діяльності.

Висновки з даного дослідження. Грошові кошти є одним із видів активів без яких неможлива діяльність підприємства. Тому важливим завданням кожного суб'єкта господарювання є здійснення контролю за своєчасністю надходження та правильністю використання грошових коштів. Ефективність такого контролю залежить від аналітичності та оперативності облікової інформації про рух грошових коштів.

Література

1. Білова Н. Корпоративна платіжна картка: отримуємо, використовуємо, обліковуємо / Н. Білова // Податки та бухгалтерський облік. – № 74 від 16.09.2010 р.
2. Височан О. Наукові підходи до визначення поняття «гроші» та «грошові кошти» / О. Височан // Наукові записки ТПУ ім. Гнатюка Серія: Економіка. – 2005. – № 15. – С. 32.

3. Нидлз Б. Принципы бухгалтерського учета / Б. Нидлз, Х. Андерсон, Д. Колдуэлл: Пер. с англ. / под ред. Я.С.Соколова. – 2 – е изд. – М.: Финансы и статистика, 1994. – 496 с.
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 «Баланс» / Затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31 березня 1999 р. № 87 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>.
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 4 «Звіт про рух грошових коштів» / Затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31 березня 1999 р. № 87 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>.
6. Пушкар М.С. Фінансовий облік: підруч. / М.С.Пушкар. – Тернопіль: Карт-бланш, 2002. – 628 с.
7. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський облік, оподаткування і звітність: підруч. / Н.М. Ткаченко. – 5-те вид., допов і перероб. – К. : Алтера, 2011. – С. 151.
8. Філімоненков О.С. Фінанси підприємств : навч. посіб. / О.С.Філімоненко. – К. : Кондор, 2005. – С. 35.
9. Юхименко П.І. Теорія фінансів: підруч. / П.І.Юхименко, В.М.Федосов, Л.Л.Лазебник та ін.; за ред. проф. В.М. Федосова, С.І. Юрія. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 576 с.
10. IAS 7. International accounting standards 1997: deutsche Fassung / International Accounting Standards Committee. – Stuttgart: Schäfer-Poeschel, 1998. – S. 144-145.
11. Laux Judy. Accounting Issues: An Essay Series Part IX—Statement of Cash Flows Journal of College Teaching & Learning – May/June 2009 Volume 6, Number 3, p. 17-24.
12. McEnroe J.E. Cash flow accounting: is it time for increased disclosures / Dr. John E.McEnroe // Journal of Applied Business Research, V. 12, Number 1, 1996. – p. 47-51.

УДК 631.16 (477.73)

Крилова І.Г.,
к.е.н., доцент кафедри економіки підприємств
Колесниченко О.С.,
магістрант*
Миколаївський національний аграрний університет

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТА ВИЗНАЧЕННЯ ЙМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Постановка проблеми. У будь-якій цивілізованій країні з розвиненою економічною системою одним з основних елементів механізму правового регулювання ринкових відносин є законодавство про неспроможність (банкрутство).

Без процедур банкрутства на сьогоднішній день не обходиться жодна країна в світі, при цьому головна його мета з точки зору держави - оздоровлення економіки. Практично у всіх країнах банкрутство - це єдиний законний спосіб вирішувати питання щодо погашення боргів в тому випадку, коли кредиторів більше, ніж коштів на погашення їх вимог [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам оцінки фінансового стану підприємств велику увагу приділяють такі провідні вчені та дослідники, як: С. Покропивний, А. Калина, В. Стоян, І. Зятковський, В. Івахненко та інші. Проте слід відмітити, що не зважаючи на це, нині все ж залишається цілий ряд не до кінця вирішених питань, що і зумовило вибір напрямку дослідження в науковому і практичному аспектах.

Постановка завдання. Метою статті є оцінка аналізу фінансового стану сільськогосподарських підприємств, дослідження ймовірності банкрутства підприємств за допомогою моделі Альтмана.

Виклад основного матеріалу дослідження. У галузі фінансово-економічної діяльності господарств району значно зростає роль своєчасного та якісного аналізу фінансового стану підприємств, оцінки їхньої ліквідності, платоспроможності і фінансової стійкості та пошуку шляхів підвищення і зміцнення фінансової стабільності [2].

Аналізувати фінансову стійкість будь-якого підприємства є нагальною необхідністю, бо за допомогою цього аналізу можна виявити сильні і слабкі позиції різних підприємств [3].

* Науковий керівник: Крилова І. Г. – к. е. н., доцент